

DUNA-TISZA MEDENCE

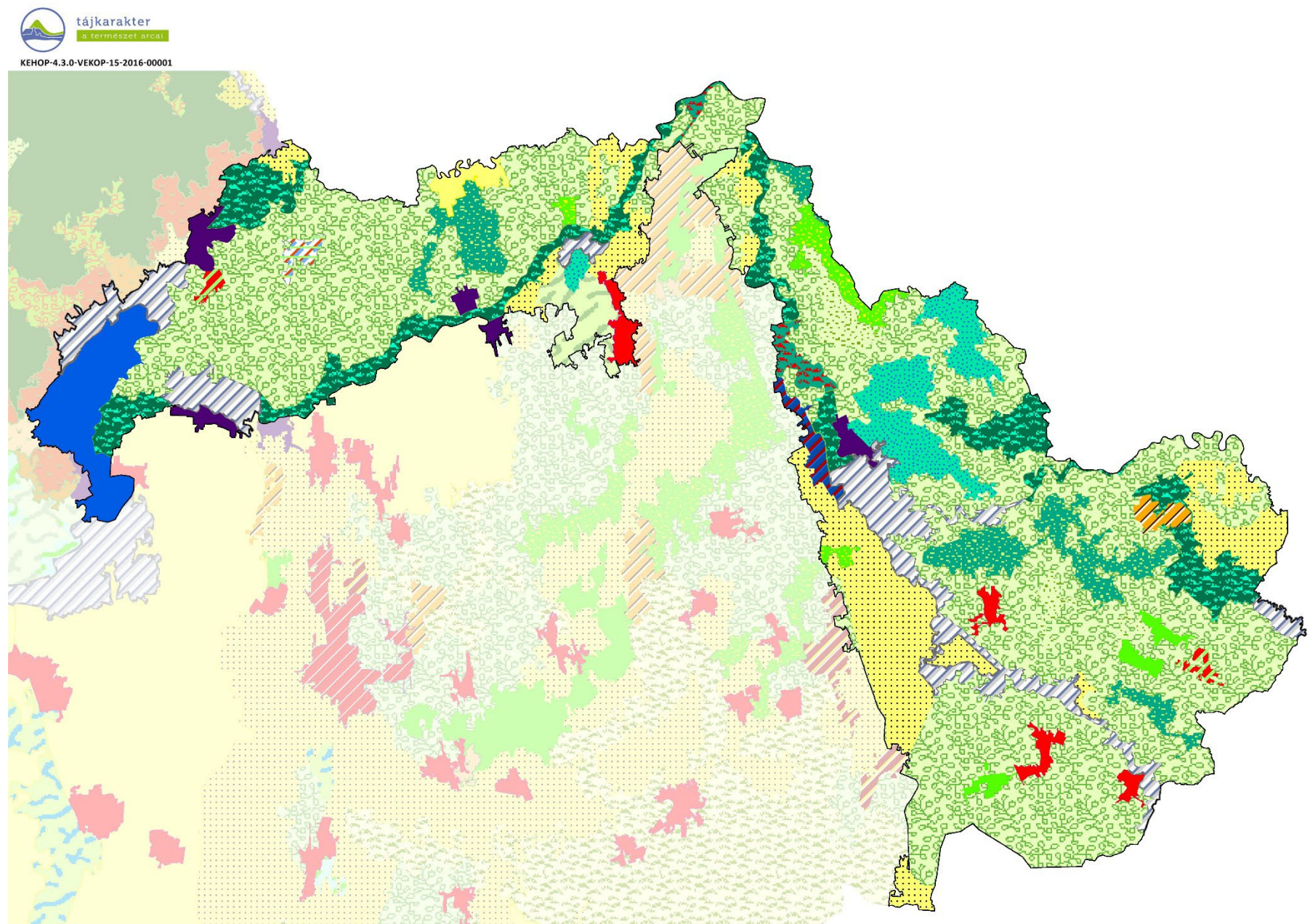
615. FELŐ -TISZA MENTE TÁJKARAKTER-TERÜLET

A Felső -Tisza mente tájkarakter-terület az északi országhatártól az ún. tokaji kapuig terjedő folyószakasz és környezete. Földrajzilag öt kistáj alkotja, a Bodrogeköz, a Rétköz, a Beregi-Tiszahát, valamint a Szamosköz és a Krasznaköz. A tájkarakterben is megjelenő közös természetföldrajzi vonásuk a szinte tökéletes sík jelleg, az öntés és réti talajok elterjedtsége, valamint a tájhasználatban is tükröződő egyedi éghajlati jellemzők, az alföldi átlaghoz képest hűvösebb, csapadékosabb klíma. A természet adta adottságokon a vízrendezések lényegesen változtattak, ami megnövelte a szántóföldi művelés területét, ami azonban sajátos módon megőrizte változatos, mozaikos jellegét. A legintenzívebb földhasználat a gyümölcskertészet. Beépített területek előfordulása jellemzően ritka, a Szamosközben kissé sűrűbb. Területe 2678,5 km².

Fotó: Csorba Péter (Bodrogeköz, Zalkod, 2016)

A Felső-Tisza mente tájkarakter-területen előforduló tájkarakter-típusok

1:500 000
0 5 10 km

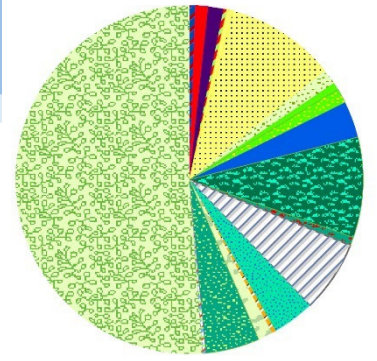

SZÉCHENYI 2020

Agglomerálódó települési táj vízparton	Erdődomináns, mozaikos síksági táj	Szántó-gyep-vízmozaikos síksági táj	Települési táj síkságon
Erdő-vízdomináns folyótáj	Folyótáj, jelentős nyílt vízfelszínnel	Szántódomináns, homogén síksági táj	Települési táj vízparton
Erdő-vízdomináns folyótáj ártérperemi településekkel	Gyep-víz településmozaikos síksági, völgytáj	Szántódomináns, mozaikos síksági táj	Változatos felszínborítású folyótáj ártérperemi településekkel
Erdő-vízdomináns síksági táj	Gyep-víz-erdőmozaikos síksági táj	Település-gyepdomináns táj síkságon	Változatos felszínborítású síksági táj
Erdődomináns, homogén síksági táj	Gyepdomináns, mozaikos síksági táj	Település-kert-agrármozaikos síksági táj	

Tájkarakter-típusok	Össz-terület (km ²)	Terület-arány (%)	Folt-szám	Átlagos foltméret (km ²)	Szórás (km ²)
Felső-Tisza mente	2678,48	100,00%	73	36,69	70,97
Agglomerálódó települési táj vízparton	15,12	0,56%	1	15,12	0,00
Települési táj síkságon	31,45	1,17%	4	7,86	2,53
Települési táj vízparton	37,71	1,41%	5	7,54	3,49
Település-gyepdomináns táj síkságon	9,06	0,34%	2	4,53	0,44
Szántódomináns, homogén síksági táj	15,34	0,57%	1	15,34	0,00
Szántódomináns, mozaikos síksági táj	272,57	10,18%	13	20,97	32,29
Gyepdomináns, mozaikos síksági táj	37,62	1,40%	3	12,54	8,38
Erdődomináns, homogén síksági táj	18,24	0,68%	3	6,08	0,23
Erdődomináns, mozaikos síksági táj	36,74	1,37%	3	12,25	11,19
Folyótáj, jelentős nyílt vízfelszínnel	90,52	3,38%	1	90,52	0,00
Erdő-vízdomináns folyótáj	249,14	9,30%	8	31,14	17,98
Erdő-vízdomináns folyótáj ártérperemi településekkel	21,11	0,79%	2	10,56	5,53
Változatos felszínborítású folyótáj ártérperemi településekkel	178,38	6,66%	5	35,68	34,76
Erdő-vízdomináns síksági táj	104,11	3,89%	3	34,70	25,31
Település-kert-agrármozaikos síksági táj	10,25	0,38%	1	10,25	0,00
Szántó-gyep-vízmozaikos síksági táj	36,84	1,38%	1	36,84	0,00
Gyep-víz-erdőmozaikos síksági táj	134,25	5,01%	5	26,85	25,29
Gyep-víz településmozaikos síksági, völgytáj	8,74	0,33%	1	8,74	0,00
Változatos felszínborítású síksági táj	1371,28	51,20%	11	124,66	143,94

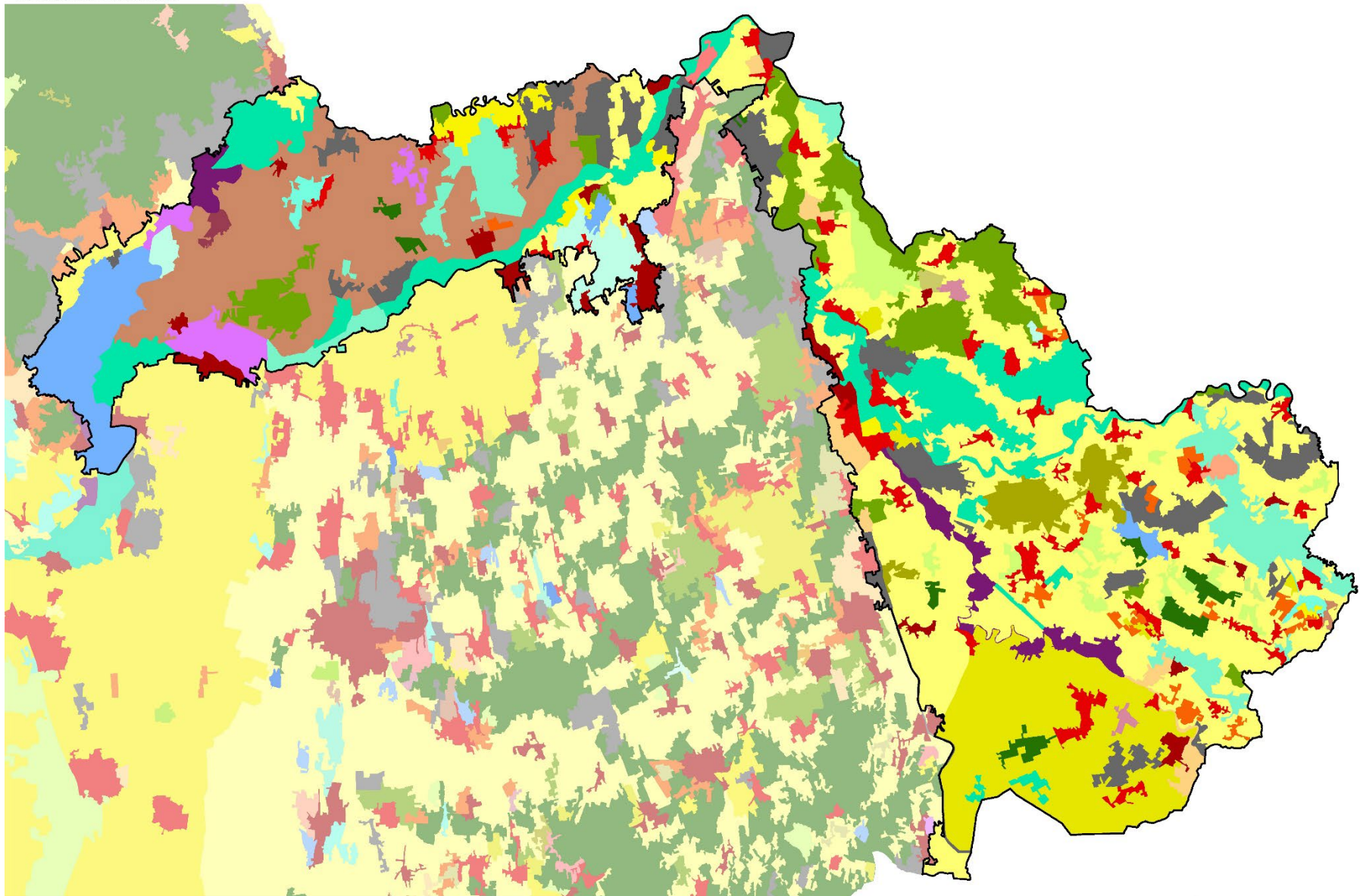
A FELSŐ -TISZA MENTE TÁJKARAKTER-TERÜLET KULCSJELLEMZŐI

I/1. Domborzat

A táj domináns domborzati típusa a tagolatlan alacsony síkság, amelynek területi aránya 47%. Emellett jelentős még az enyhén tagolt alacsony síkság részese (32%). (Az indikátor országos eloszlásáról készült térképet lásd: Az országos tájkarakter-területek lehatároló és leíró indikátorai I/1. térkép)

I/2. Komplex felszínborítás-típusok

KEHOP-4.3.0-VEKOP-15-2016-00001

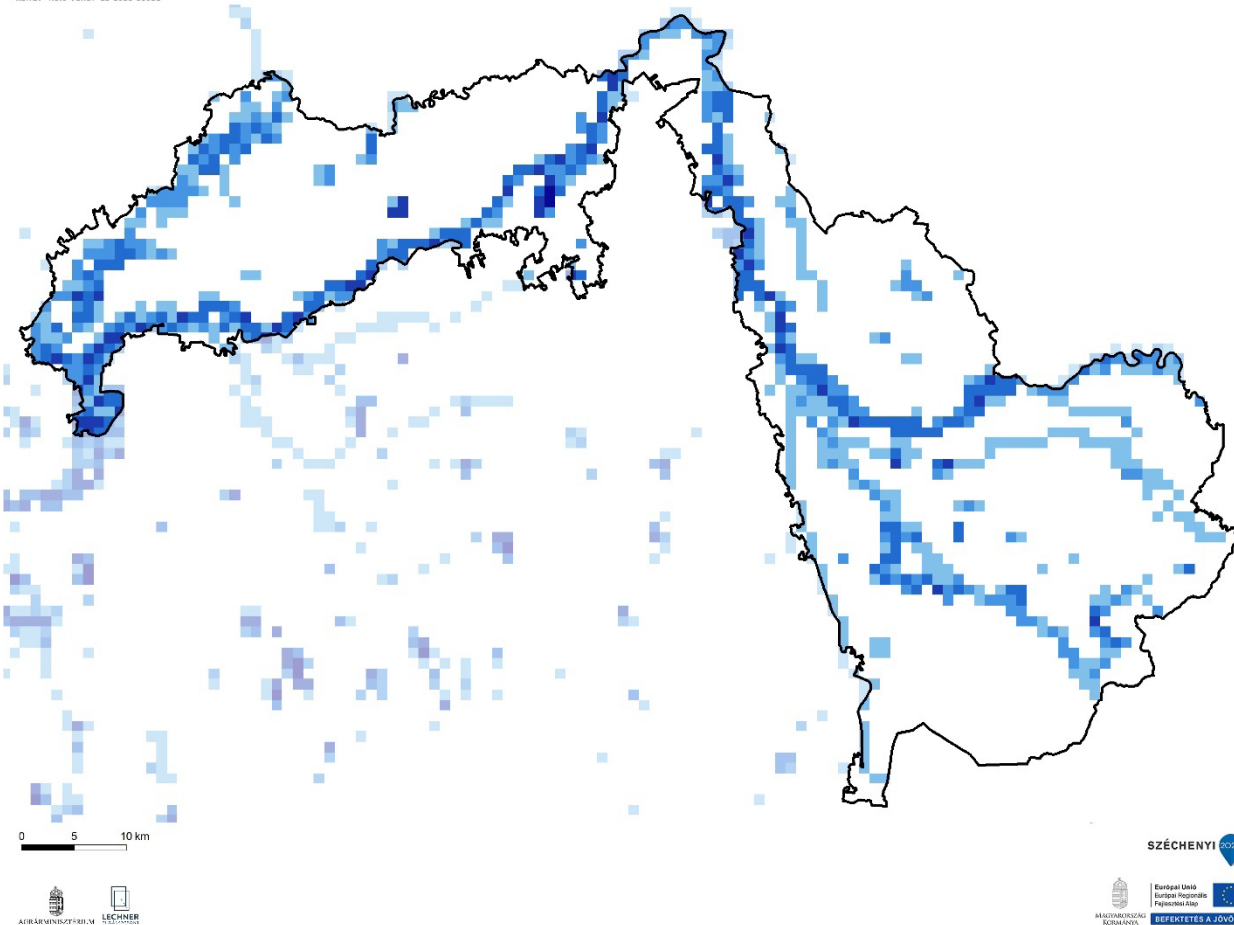

1:500 000
0 5 10 km

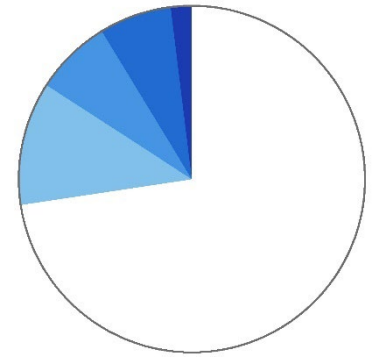
1000 - Településdomináns homogén	1401 - Település-gyepmozaik	2401 - Szántó-gyepmozaik	5000 - Erdődomináns homogén
1001 - Településdomináns mozaikos	1561 - Település-erdő-vízmozaik	2451 - Agrár-erdőmozaik	5001 - Erdődomináns mozaikos
1201 - Település-szántómozaik	1601 - Település-vízmozaik	2501 - Szántó-erdőmozaik	5601 - Erdő-vízmozaik
1231 - Település-agrár-mozaik	2000 - Szántódomináns homogén	3001 - Kertdomináns jellemzően mozaikos	6001 - Vízdomináns mozaikos
1251 - Település-agrár-erdőmozaik	2001 - Szántódomináns mozaikos	4001 - Gyepdomináns mozaikos	6201 - Víz-szántómozaik
1301 - Település-kertmozaik	2301 - Szántó-kertmozaik	4501 - Gyep-erdőmozaik	6541 - Víz-erdő-agrármozaik
		4601 - Gyep-víz mozaik	7001 - Dominancia nélküli

(Az indikátor országos eloszlásáról készült térképet lásd: Az országos tájkarak-ter-területek lehatároló és leíró indikátorai I/2. térkép)

II/6. Felszíni vizek területaránya

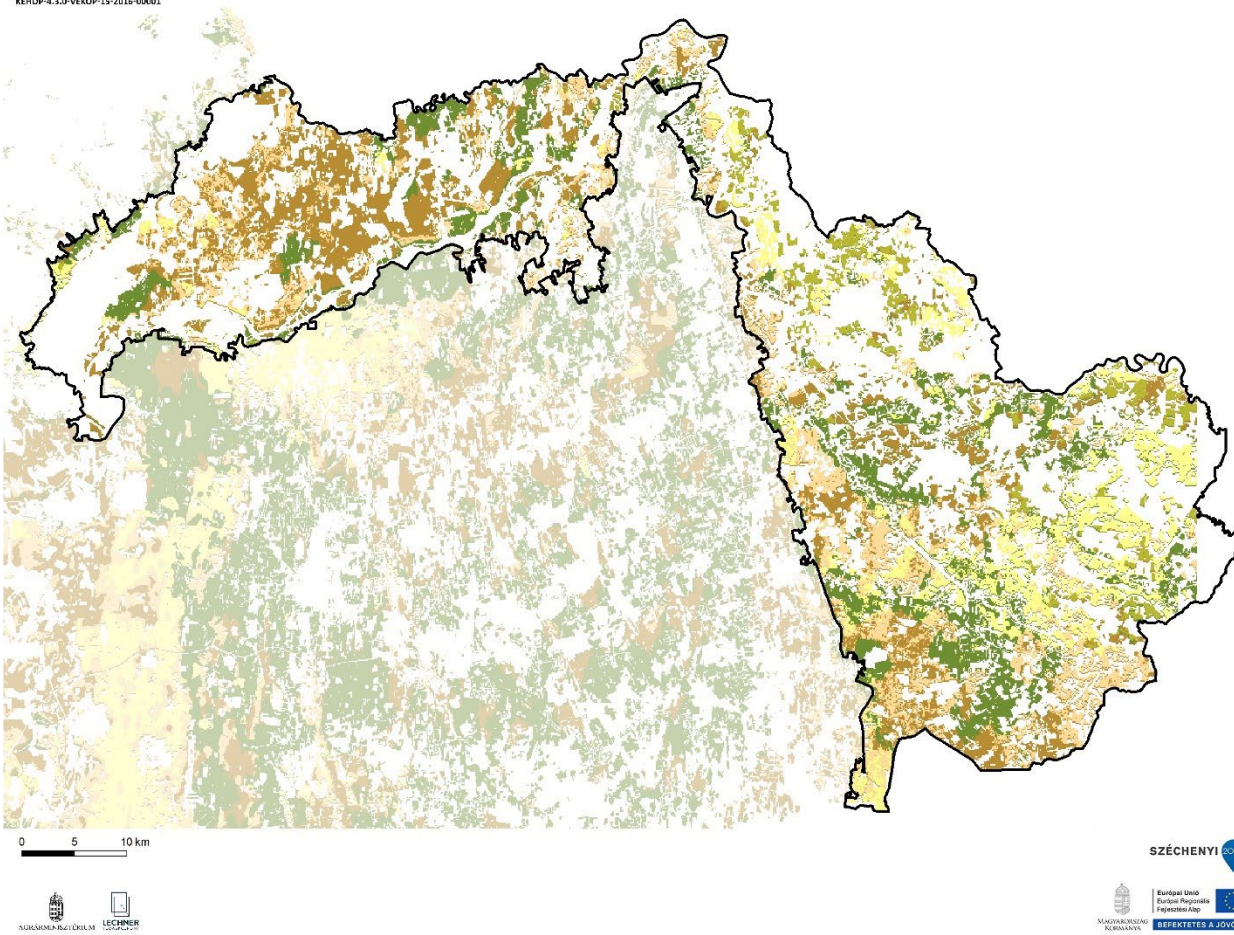

Felszíni vizek területaránya	Területarány (%)
Felső-Tisza mente	
0-1% - nincs, elenyésző	72,55%
1-5% - alacsony	11,49%
5-10% - közepes	7,16%
10-20% - magas	6,75%
20-50% - nagyon magas	1,98%
50-100% - meghatározó	0,07%

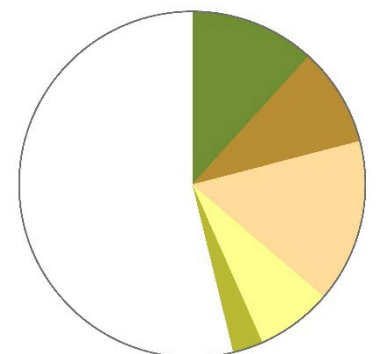
A felszíni vizek aránya a tájban átlagos, 0,025 km²/km². (Az indikátor országos eloszlásáról készült térképet lásd: Az országos tájkarakter-területek lehatároló és leíró indikátorai II/6. térkép)

II/7. Ökotípusos földhasználat

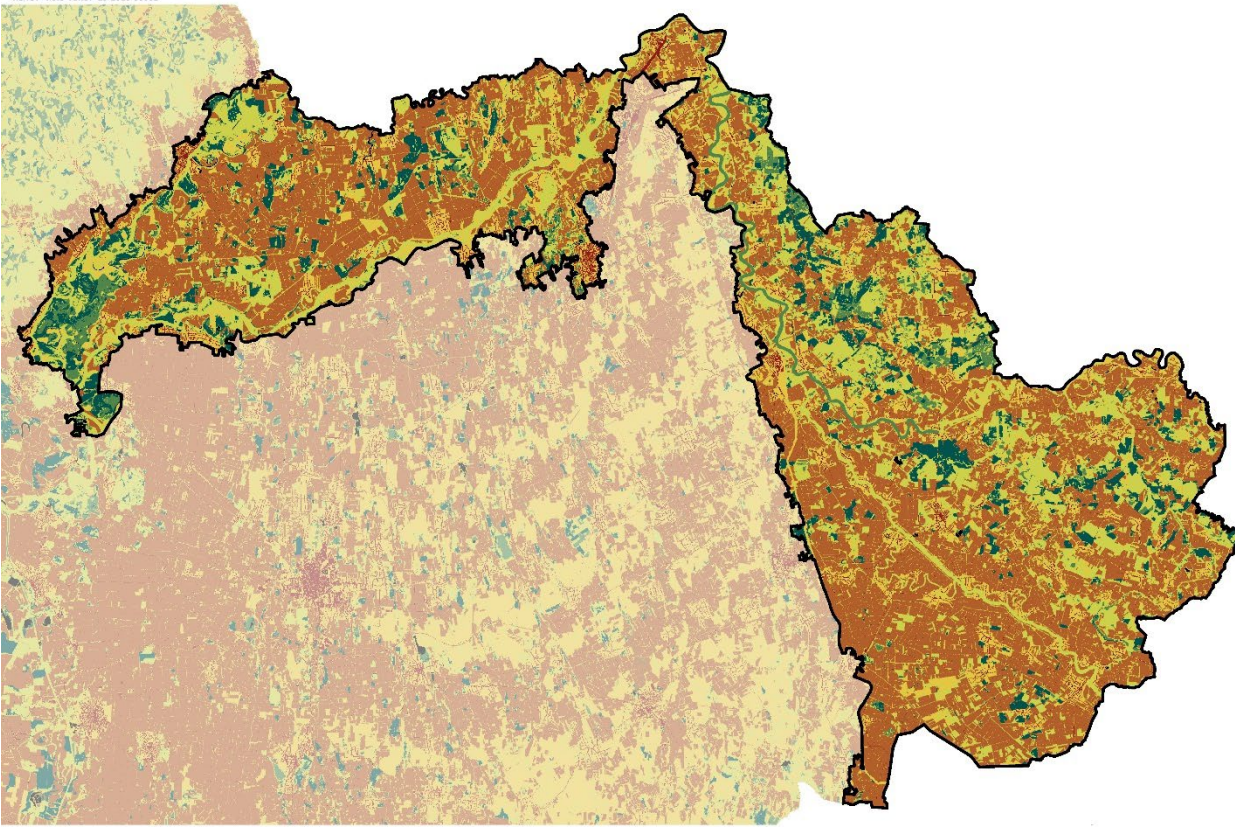

Az ökotípusos vizsgálat szerint a táj területének közel 12 %-án erdősítés javasolt, a terület mintegy 15 százalékán pedig - a növénytermesztés szempontjából közepes és gyenge talajadottságok, illetve a környezeti érzékenység következtében - a szántók extenzifikációja (földhasználat-váltás vagy szántóföldi művelés külterjesítése) indokolt. (Az indikátor országos eloszlásáról készült térképet lásd: Az országos tájkarakter-területek lehatároló és leíró indikátorai II/7. térkép)

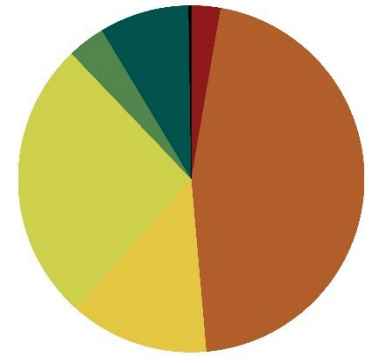
Ökotípusos földhasználat	Területarány (%)
Felső-Tisza mente	46,20%
kiváló termőhelyi adottságú szántó	7,10%
kiváló termőhelyi adottságú, környezetileg érzékeny szántó	2,84%
gyenge és közepes termőhelyi adottságú szántó	9,25%
gyenge és közepes, környezetileg érzékeny szántó	15,30%
erdőtelepítésre javasolt terület	11,72%

II/8. Ökológiai állapot

Ökológiai állapot	Területarány (%)
Felső-Tisza mente	
Mesterséges felszín	2,7
Rossz ökológiai állapot	45,9
Kedvezőtlen ökológiai állapot	13,0
Közepes ökológiai állapot	26,2
Jó ökológiai állapot	3,5
Kiváló ökológiai állapot	8,4
Adathiány	0,3

A rossz állapotú területek aránya magas (46%), valamint a közepes állapotú (26%) és a kedvezőtlen állapotú (13%) területek vannak jelen nagyobb arányban, a kiváló állapotú területek aránya viszonylag magas (8%). (Az indikátor országos eloszlásáról készült térképet lásd: Az országos tájkarakter-területek lehatároló és leíró indikátorai II/8 térkép)

0 5 10 km

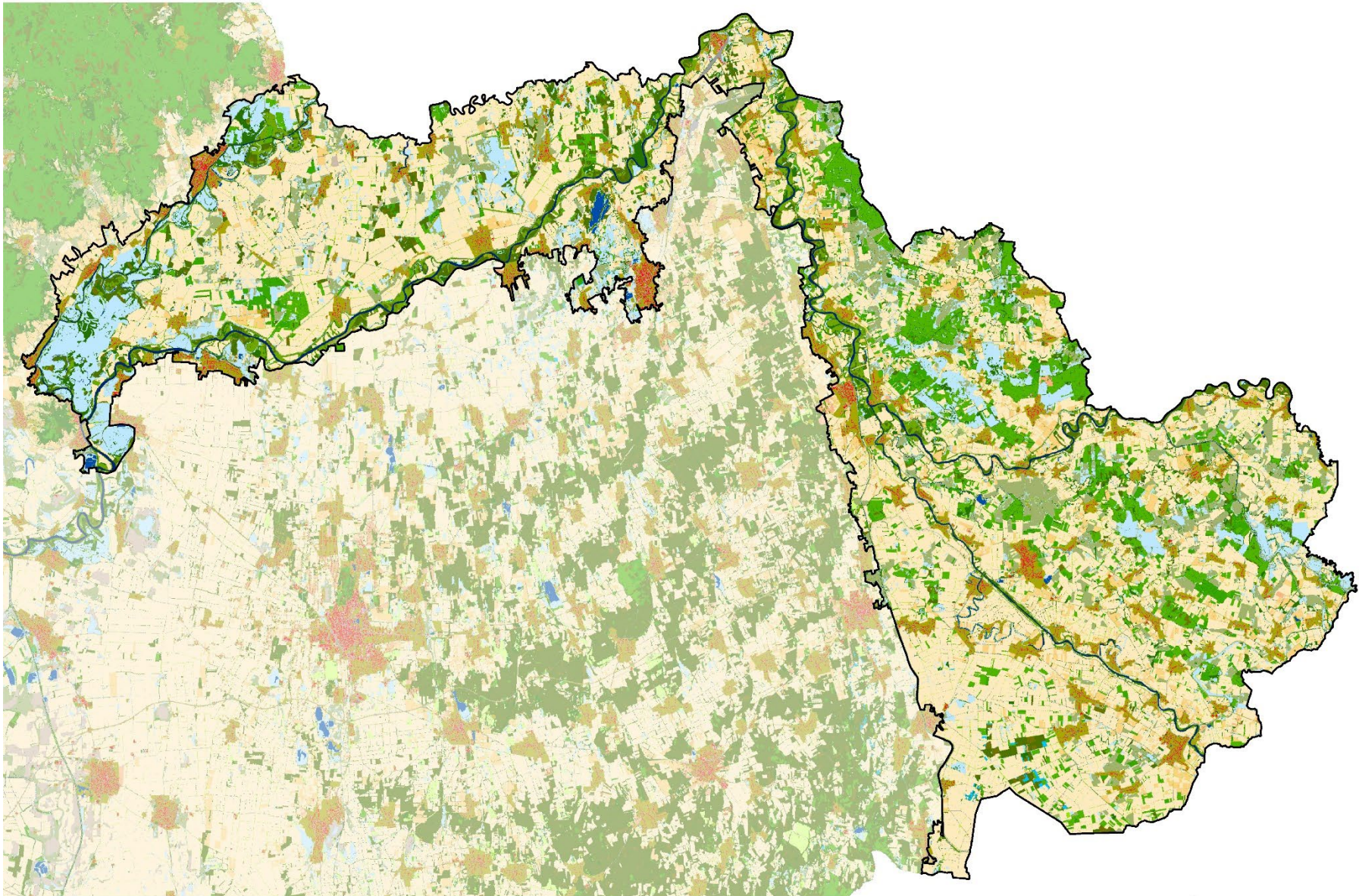

Fotó: Csorba P. (Bodrogköz Kenézlő 2016)

FELSZÍNBORÍTÁS-JELLEMZŐK

II/9. Ökoszisztéma-alaptérkép (2. szint)

1:500 000
0 5 10 km

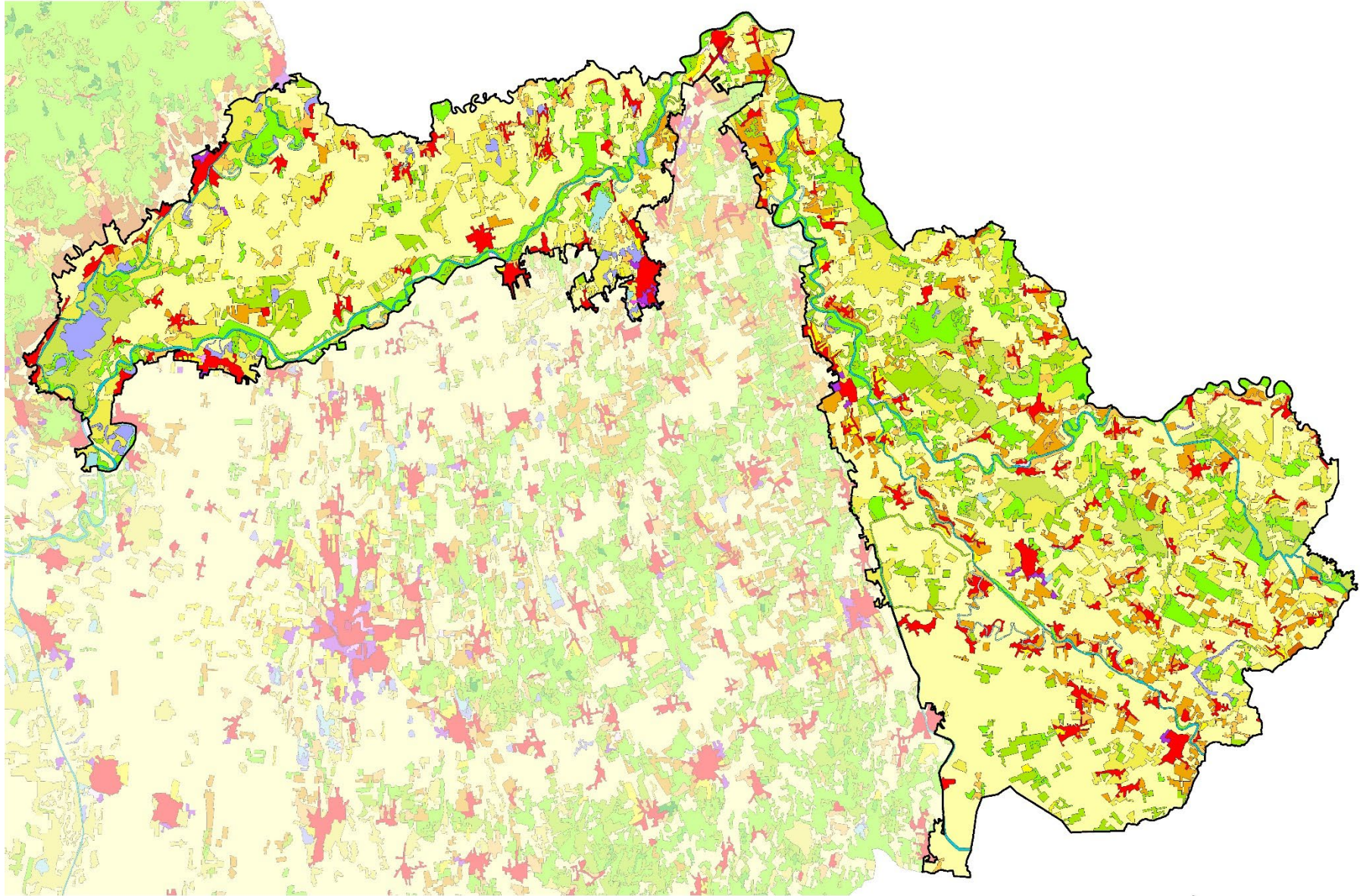
11 : Épületek	31 : Homoki gyepek	41 : Többletvízhatástól független (TVFLN) erdők	45 : Erdőként nyilvántartott faállomány nélküli, vagy felújítás alatt álló területek
12 : Utak és vasutak	32 : Szikes és szikesedésre hajlamos gyepek	42 : Természetszerűbb galériaerdők	46 : Máshová nem besorolható fás szárú növényzet
13 : Egyéb burkolt vagy burkolatlan mesterséges felületek	33 : Sziklakibúváásokkal tarkított gyepek	43 : Egyéb vízhatás alatt álló (TVHA) erdők	51 : Lágú szárú dominanciájú vizes élőhelyek
14 : Zöldfelületek mesterséges környezetben	34 : Zárt gyepek kötött talajon vagy domb és hegyvidéken	44 : Idegenhonos fajok dominálta erdők, faültetvények	52 : Fás szárú dominanciájú vizes élőhelyek
21 : Szántóföldek	35 : Máshová nem besorolható lágú szárú növényzet		61 : Állóvizek
22 : Állandó kultúrák			62 : Vízfolyások
23 : Komplex területek			

(Az indikátor országos eloszlásáról készült térképet lásd: Az országos tájkarakter-területek lehatároló és leíró indikátorai II/9. térkép)

II/10. CORINE felszínborítás

KEHOP-4.3.0-VEKOP-15-2016-00001

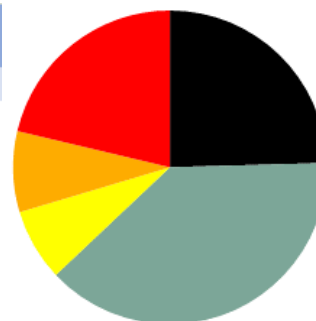
1:500 000
0 5 10 km

(Az indikátor országos eloszlásáról készült térképet lásd: Az országos tájkarakter-területek lehatároló és leíró indikátorai II/10. térkép)

II/11. Felszínborítás-átalakulás típusok

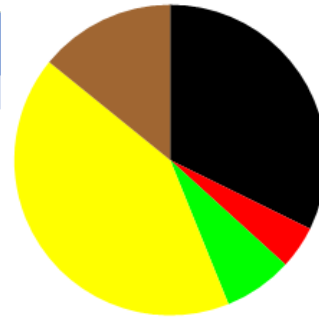
Felszínborítás stabilitás	Mintapontok száma (db)	Százalékarány (%)
Felső-Tisza mente	672	100,00%
1 - Stabil	165	24,55%
2 - Kvázi stabil	258	38,39%
3 - Lépcsőzetes	50	7,44%
4 - Ciklikus	56	8,33%
5 - Dinamikus	143	21,28%

(Az indikátor országos eloszlásáról készült térképet lásd: Az országos tájkarakter-területek lehatároló és leíró indikátorai II/11. térkép)

II/12. Felszínborítás-átalakulás jellege

Felszínborítás átalakulás	Mintapontok száma (db)	Százalékarány (%)
Felső-Tisza mente	672	100,00%
1 - Változatlan terület	217	32,29%
2 - Településnövekedés	30	4,46%
3 - Extenzifikáció	48	7,14%
4 - Intenzifikáció	282	41,96%
5 - Dinamikus terület	95	14,14%

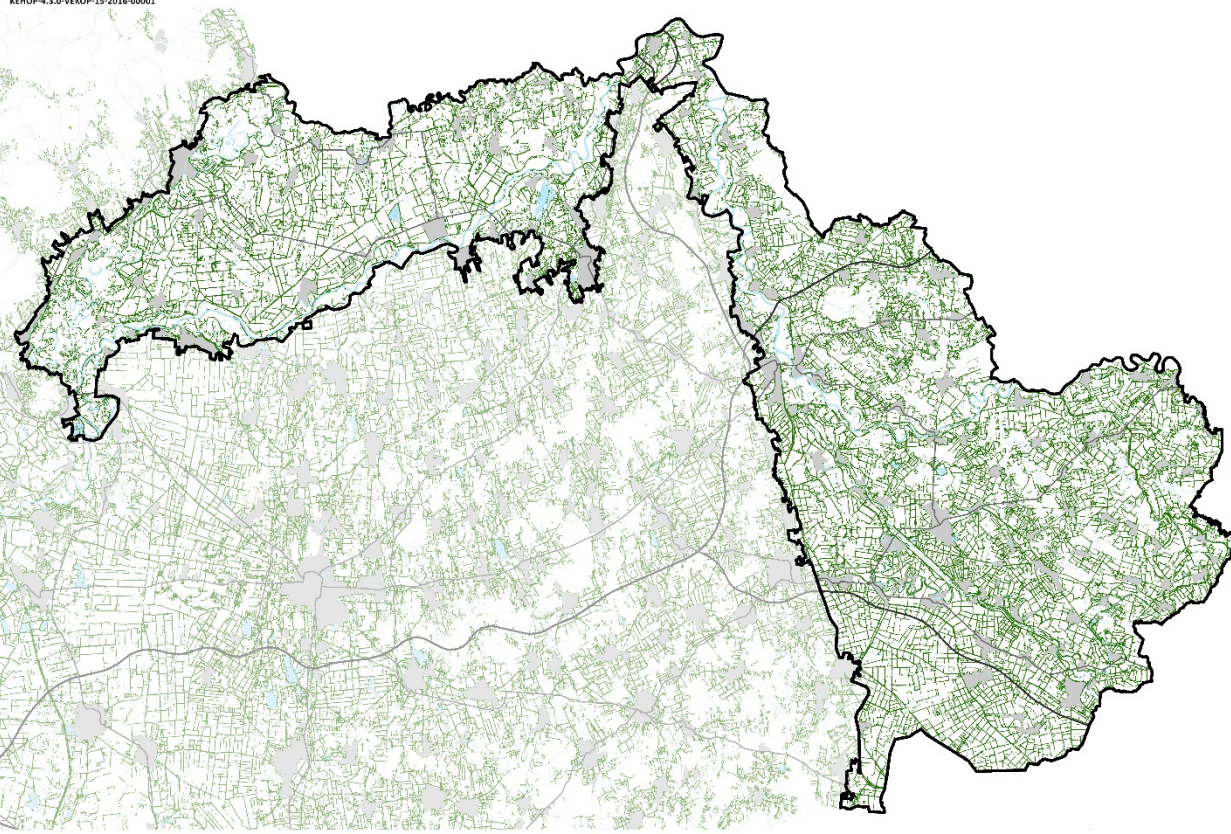

(Az indikátor országos eloszlásáról készült térképet lásd: Az országos tájkarakter-területek lehatároló és leíró indikátorai II/12. térkép)

II/13.-16. Stabil felszínborítású területek (stabil településterület, stabil szántó-, kert-, szőlőterület, stabil erdőterület, stabil gyepterület és vízfelszín)

(Az indikátorok országos eloszlásáról készült térképet lásd: Az országos tájkarakter-területek lehatároló és leíró indikátorai II/13.-16. térkép)

II/17. Zöld vonalas elemek sűrűsége

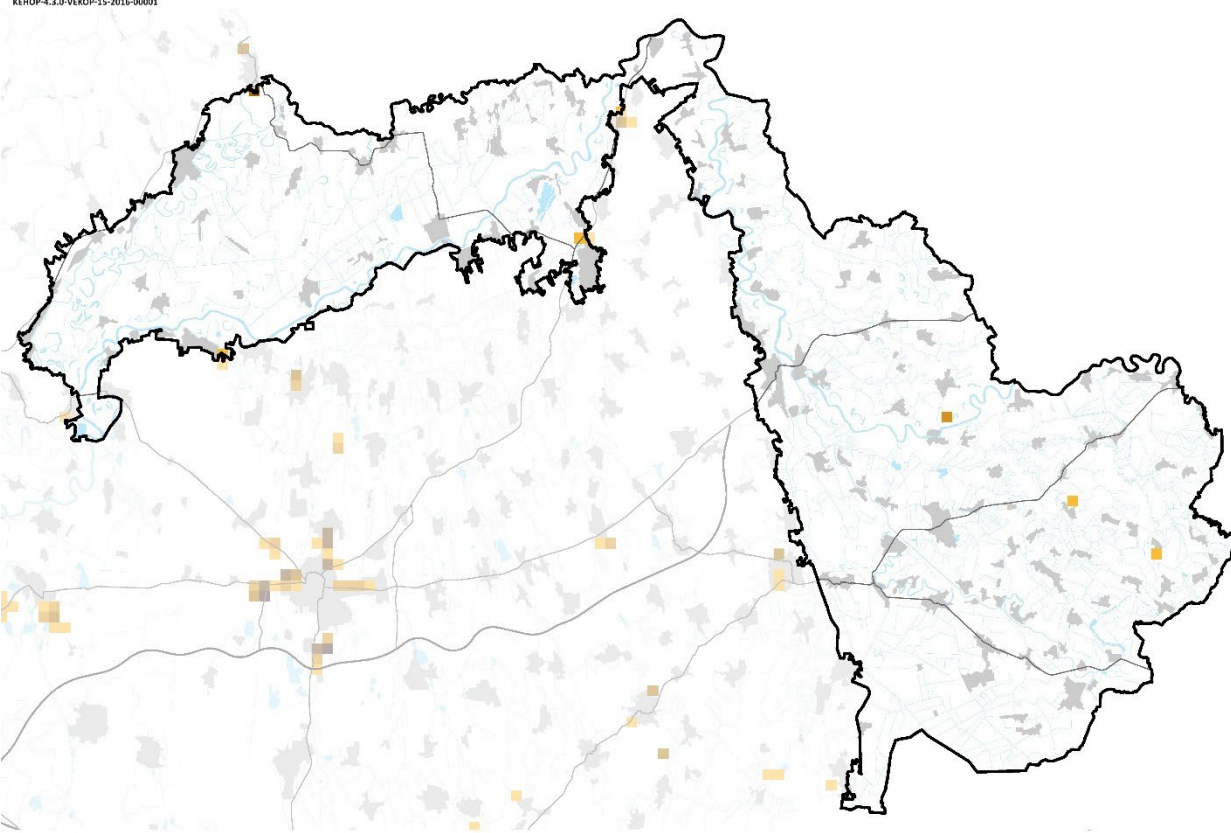

ZÖLD VONALAS ELEMELK SŰRŰSÉGE

- Zöld vonalas elem
- Gyorsforgalmi út
- Főút
- Belterület
- Vízgazdálkodási térség (OTrT)

Zöld vonalas elemekben gazdag terület (Az indikátor országos eloszlásáról készült térképet lásd: Az országos tájkarakter-területek lehatároló és leíró indikátorai II/17. térkép)

II/18. Beépítettség növekedése (1990-2018)

Beépítettség növekedése (1990-2018)	Területarány (%)
Felső-Tisza mente	
0%	99,77%
1-6%	0,17%
6-10%	0,04%
10-20%	0,02%

1990-2018 között a területen új települési területek kialakulása nem volt jellemző. (Az indikátor országos eloszlásáról készült térképet lásd: Az országos tájkarakter-területek lehatároló és leíró indikátorai II/18. térkép)

II/19. Közlekedési hálózat sűrűsége

A közlekedési hálózat sűrűsége a tájban alacsony, 0,23 km/km². (Az indikátor országos eloszlásáról készült térképet lásd: Az országos tájkarakter-területek lehatároló és leíró indikátorai II/19. térkép)

Közlekedési hálózat sűrűsége	Területarány (%)
Felső-Tisza mente	
0-0,44 km/km ²	82,13%
0,44-1,56 km/km ²	16,41%
1,56-9,44 km/km ²	1,45%

II/20. Roncsolt területek aránya (külfejtési bánya, hulladéklerakó)

Földhasználati információk alapján a roncsolt területek (lerakók, külszíni bányaterületek) tájkarakter területhez viszonyított aránya az országos átlag alatti, nem jelentős. (Az indikátor országos eloszlásáról készült térképet lásd: Az országos tájkarakter-területek lehatároló és leíró indikátorai II/20. térkép)

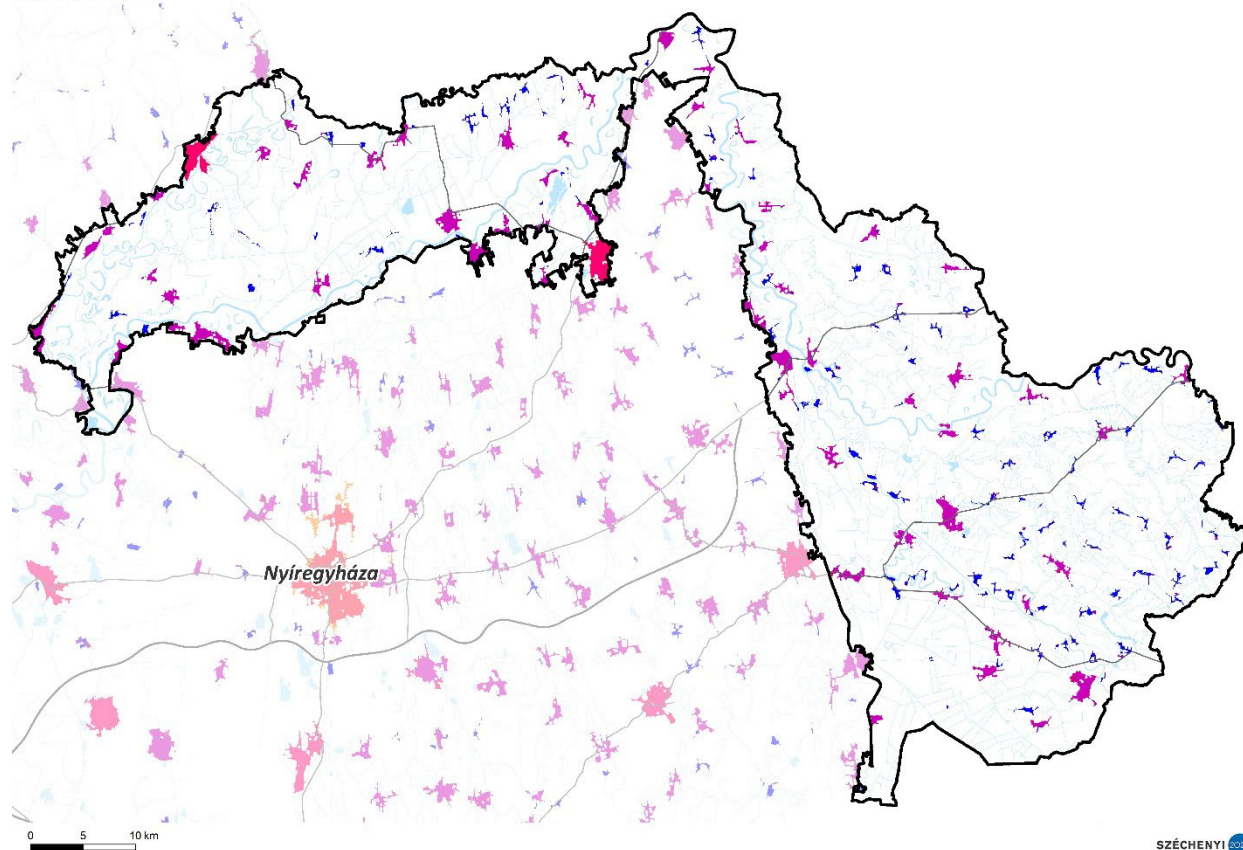
Fotó: Csorba Péter (Szamosköz, Boroszlókert, 2004)

ANTROPOGÉN ÉS PERCEPCIONÁLIS JELLEMZŐK

II/21. Település-sűrűség (belterületi beépített területek eloszlása)

A Felső-Tisza mente, az Észak-Nyírség és a Dél-Nyírség településhálózati szempontból azonos, sűrű (0,3 db/km²) területet alkot (Az indikátor tájkarakter-típusok határaihoz igazított országos eloszlásáról készült térképet lásd: Az országos tájkarakter-területek lehatároló és leíró indikátorai II/21. térkép)

II/22. Településméret (átlagos belterületi települési terület mérete)

TELEPÜLÉS MÉRETKATEGÓRIÁJA

- 1 (0-0,48 km²)
- 2 (0,48-4,8 km²)
- 3 (4,8-14 km²)
- 4 (14-35 km²)
- 5 (35-80 km²)
- 6 (80-215 km²)
- Gyorsforgalmi út
- Főút
- Vízgazdálkodási térség (OTrT)

A térség átlagos, 5-6%-os beépítettségében meghatározó szerepet játszanak a 2. településméret kategória, átlagosan 46 ha méretű települései, míg az 1., 3., 4. és 5. településméret kategóriák hasonló arányban egészítik ki a hálózatot. A legnagyobb település 7,36 km², a 4 km²-t meghaladó települések száma 9 db, míg a nagyterjedésű települési terek száma 2 db. (Az indikátor tájkarakter-típusok határaihoz igazított országos eloszlásáról készült térképet lásd: Az országos tájkarakter-területek lehatároló és leíró indikátorai II/22. térkép)

II/23. Külterületi szórványbeépítés sűrűsége

A külterületi beépítések sűrűsége átlagos (0,71 db/km²), ezáltal minden belterületi egységhez kettőnél több külterület tartozik. A külterületi beépítések mérete átlagos (0,83 ha), ez azonban igen nagy változatosságot takar. A nagyobb városok vonzáskörzetében előfordulnak a legkisebb településekkel vetekedő, nagy kiterjedésű komplex művelésű területek, gazdasági területek, de szép számban találhatóak egész kisméretű szórványok, tanyák is. A szórványok elhelyezkedését is a sokféleség jellemzi, hol önállóan állnak, hol a belterületet övező zónában sűrűsödnek, de megfigyelhető a szórványok főbb úthálózat menti csoportosulása is. (Az indikátor tájkarakter-típusok határaihoz igazított országos eloszlásáról készült térképet lásd: Az országos tájkarakter-területek lehatároló és leíró indikátorai II/23. térkép)

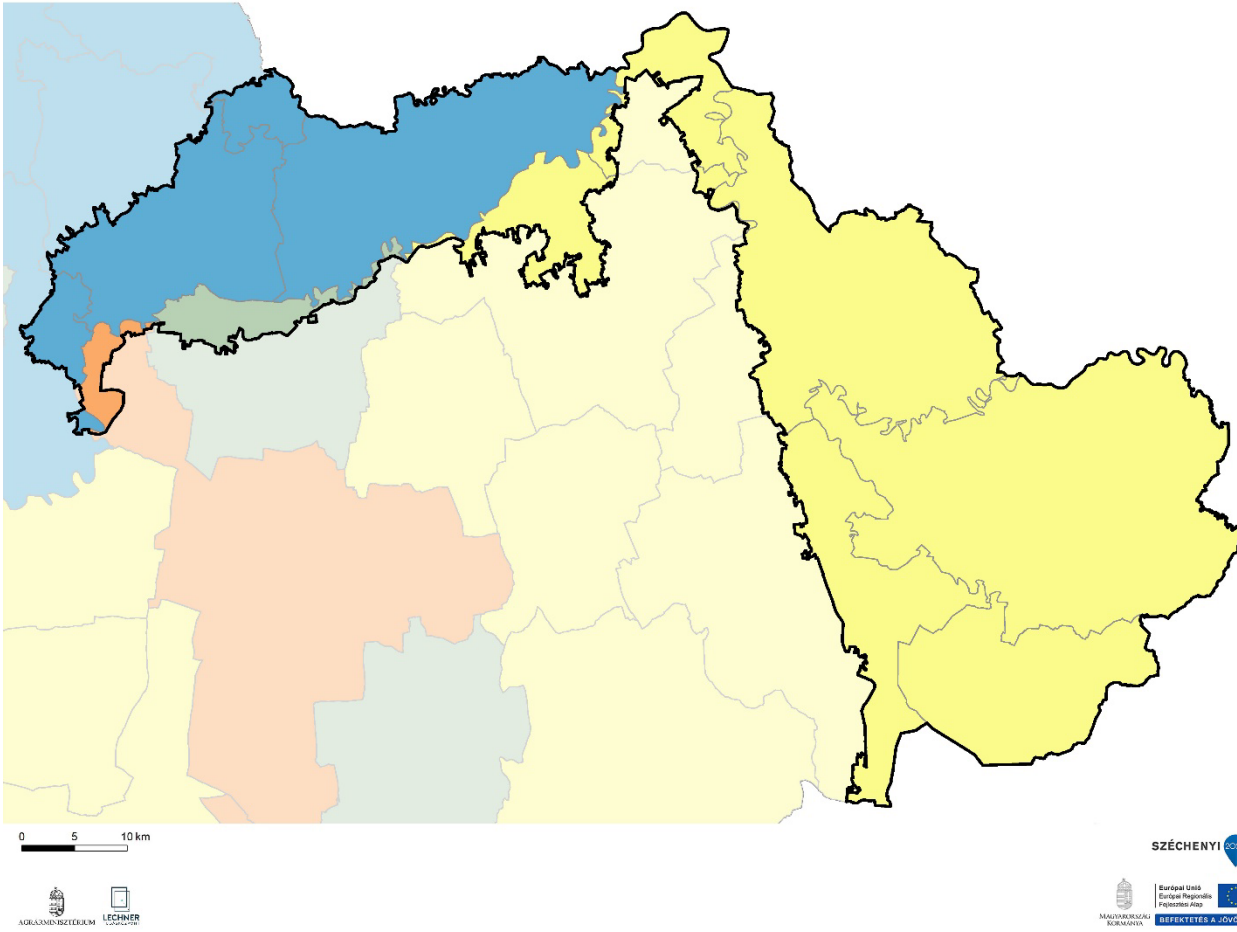
II/24. Nagy kiterjedésű települési tér

Felső-Tisza mente tájkarakter-területen nem található nagy kiterjedésű települési tér. (Az indikátor országos eloszlásáról készült térképet lásd: Az országos tájkarakter-területek lehatároló és leíró indikátorai II/24. térkép)

Fotó: Csorba Péter (Krasznaköz Zsírostanya, 2016)

II/25. Népegységváltozás

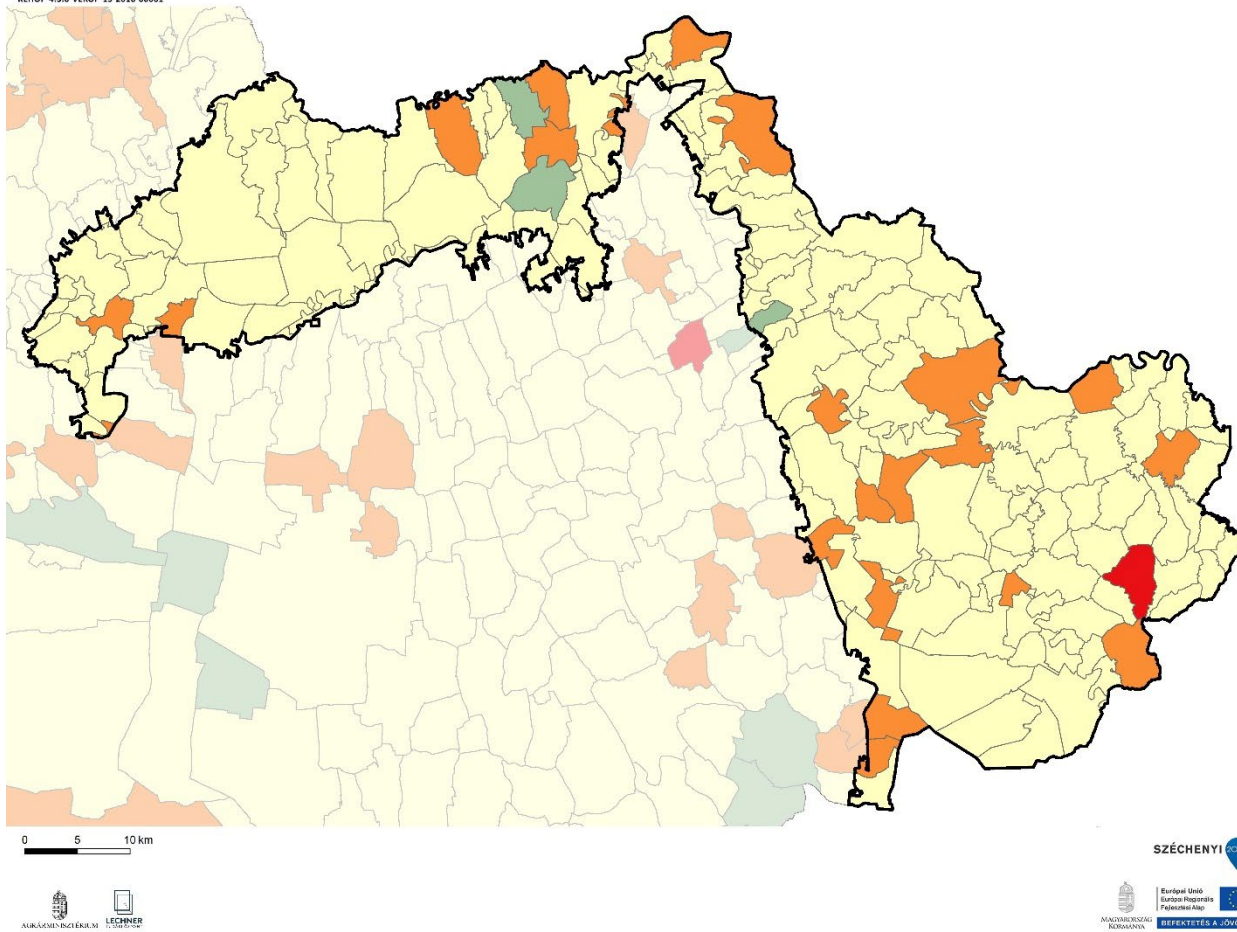

NÉPESSÉGVÁLTOZÁS (1980-2019)

Blue	65,5 - 75,9%
Light Green	75,9 - 84,4%
Yellow	84,4 - 98,6%
Orange	98,6 - 129,8%
Red	129,8 - 177,6%

A Felső-Tisza mentén a népesség jelentős mértékben csökkent az elmúlt 40 év során, a változás mértéke azonban területi eltéréseket mutat. Míg a térség Záhonytól nyugatra eső részén a csökkenés mértéke közelítette az országos maximumot, addig Záhonytól keletre a csökkenés jóval kisebb mértékű volt. (Az indikátor országos eloszlásáról készült térképet lásd: Az országos tájkarakter-területek lehatároló és leíró indikátorai II/25. térkép)

II/26. Külterületi lakosok arányának változása

KÜLTERÜLETI LAKOSOK ARÁNYÁNAK VÁLTOZÁSA (1980-2011)

Blue	-103,3 - -74,10%
Light Green	-74,0 - -16,1%
Yellow	-16,0 - 0,0%
Orange	0,1 - 8,1%
Red	8,2 - 34,5%

A Felső-Tisza mente térségében a külterületi lakosok aránya a települések többségénél csökkent, azonban néhány település esetében – főként Záhony térségében, illetve a határ menti területeken – növekedés volt megfigyelhető (pl.: Lónya, Tarpa). (Az indikátor országos eloszlásáról készült térképet lásd: Az országos tájkarakter-területek lehatároló és leíró indikátorai II/26. térkép)

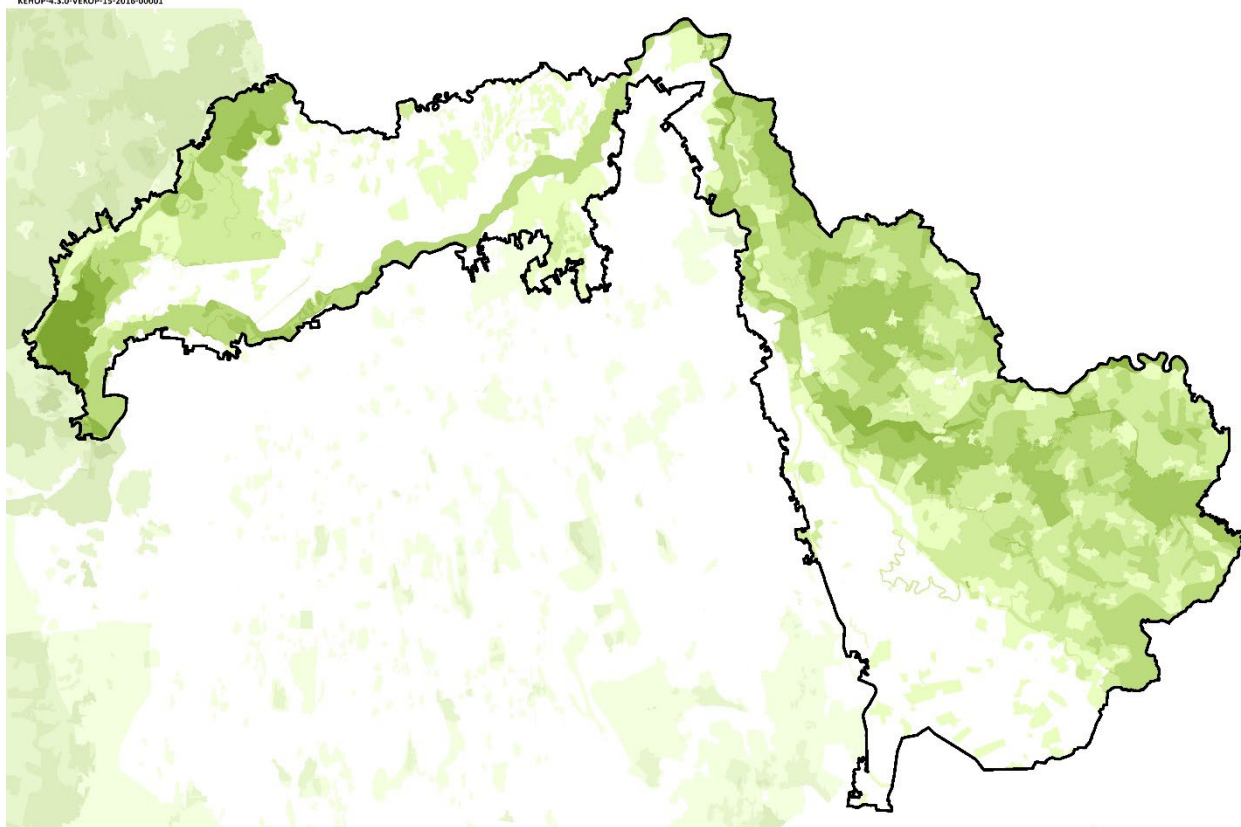
II/27. Néprajzi táj

A tájkarakter-terület magában foglalja a Bodrogköz, Bereg és Szatmár néprajzi tájakat. Református vidék. A települések kialakulását elhelyezkedését a folyóvizek járása alapvetően határozta meg. A beregi és szatmári területen több aprófalva is található. A településközpontok jellemzőek halmazosak, az utcahálózat szabálytalan szerkezetű. (Az indikátor országos eloszlásáról készült térképet lásd: Az országos tájkarakter-területek lehatároló és leíró indikátorai II/27. térkép)

II/28. Természeti és kulturális örökség

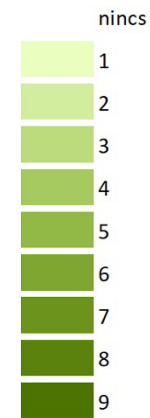

KEHOP-4.3.0-VEKOP-15-2016-00001

TERMÉSZETI ÉS KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG

Védelmi célú területi lehatárolások
száma

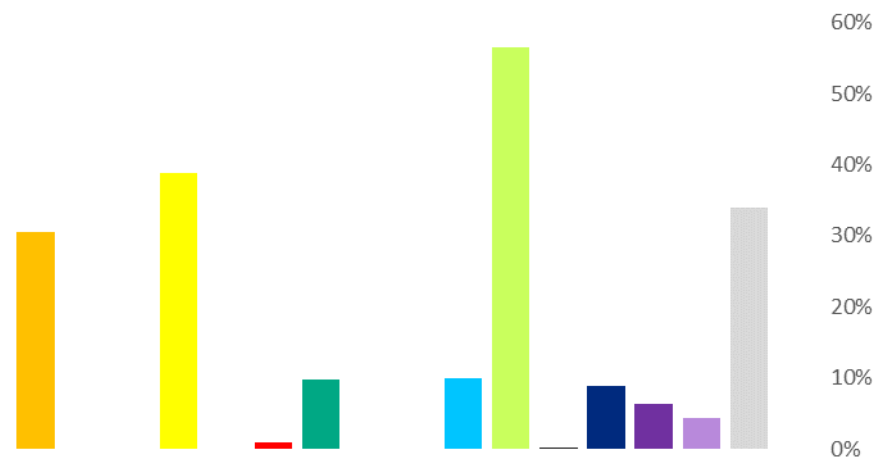

0 5 10 km

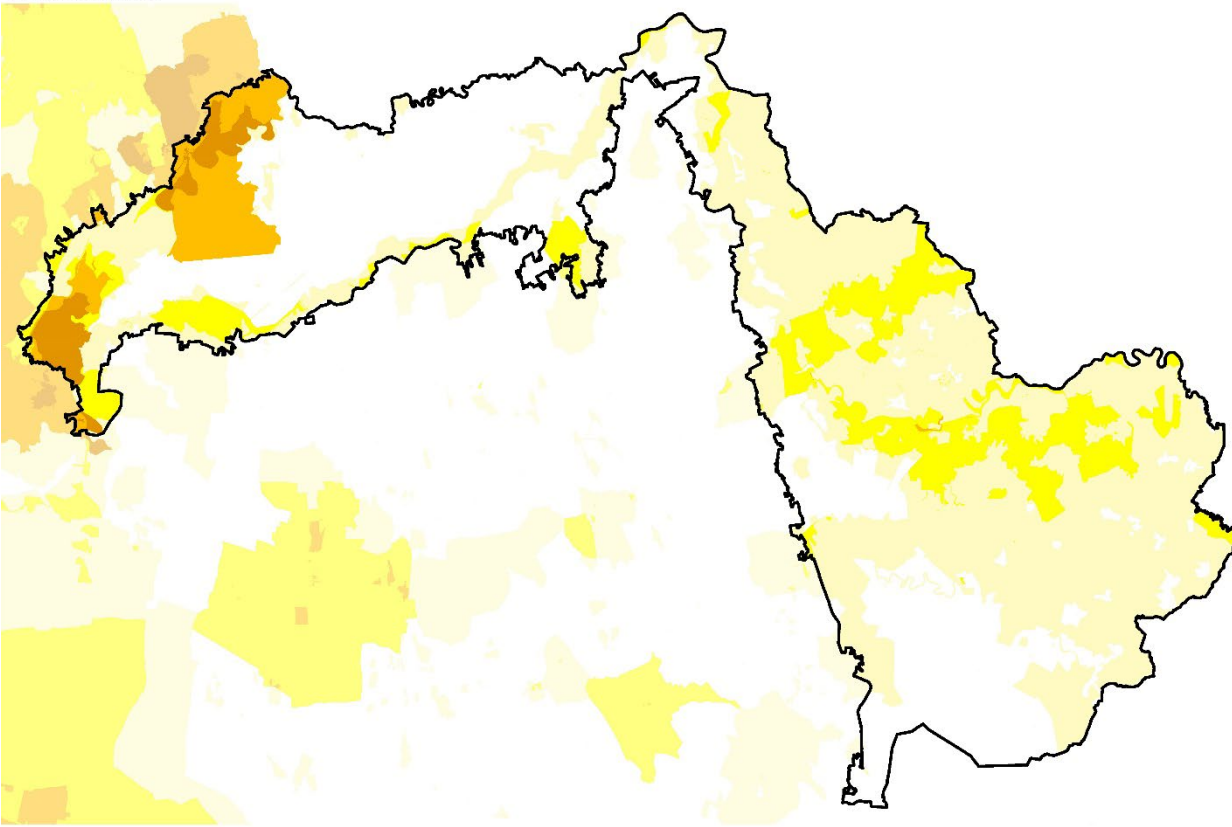
(Az indikátor országos eloszlásáról készült térképet lásd: Az országos tájkarakter-területek lehatároló és leíró indikátorai II/29. térkép)

Védelmi célú területek	Összterület (km ²)	Területarány (%)
Felső-Tisza mente	2677,93	100,00%
Natura 2000 terület	818,93	30,58%
Barlang védőövezet	0,00	0,00%
EU diploma	0,00	0,00%
Naturpark	1036,69	38,71%
Természeti emlék	0,00	0,00%
Természetvédelmi terület	26,54	0,99%
Tájvédelmi körzet	262,45	9,80%
Nemzeti park	0,00	0,00%
MAB bioszféra rezervátum	0,00	0,00%
Ramsari terület	263,52	9,84%
Nemzeti ökológiai hálózat	1511,24	56,43%
Országos védettségű kulturális örökség	2,17	0,08%
Országos, területi védettségű kulturális örökség	237,03	8,85%
Világörökség terület	168,81	6,30%
Világörökség várományos terület	118,15	4,41%
Nem védett terület	908,95	33,94%

Fotó: Csorba P. (Szamosköz Boroszlókert 2004)

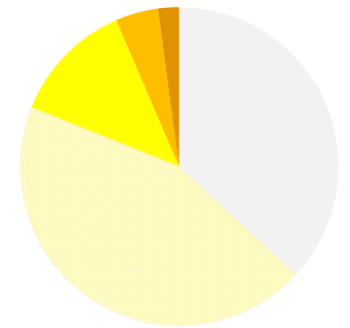
II/29. Megbecsültség

0 5 10 km

Megbecsültség	Összterület (km ²)	Területarány (%)
Felső-Tisza mente	2677,93	100,00%
1 - Nincs, igen alacsony	987,35	36,87%
2 - Alacsony	1183,55	44,20%
3 - Mérsékelt	333,46	12,45%
4 - Számottevő	116,33	4,34%
5 - Jelentős	57,23	2,14%
6 - Magas	0,00	0,00%
7 - Nagyon magas	0,00	0,00%
8 - Kiemelkedő	0,00	0,00%

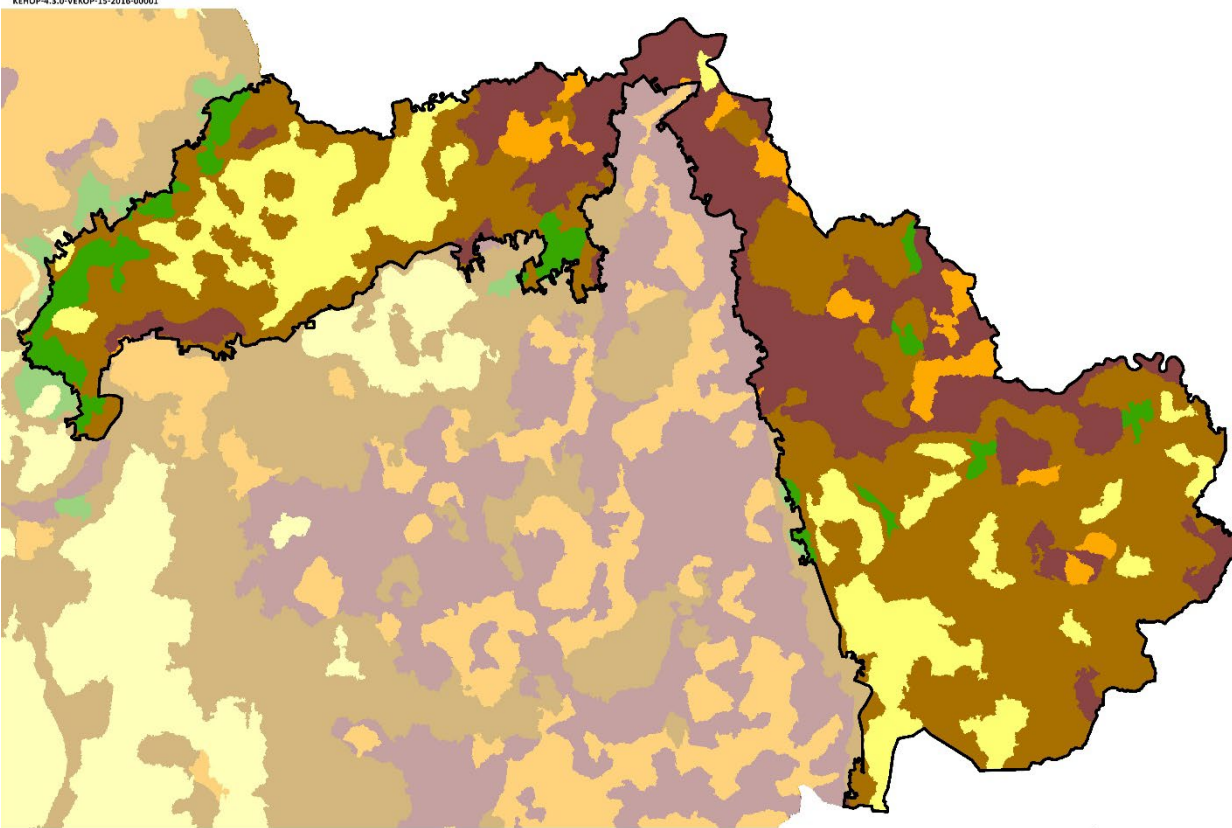

(Az indikátor országos eloszlásáról készült térképet lásd: Az országos tájkarakter-területek lehatároló és leíró indikátorai II/29. térkép)

SZÉCHENYI

II/30 Vizuális jellemzők

0 5 10 km

A tájat az átmeneti, közepesen zárt területek (50%) uralják. Kiseb mértékben a szegélyekben gazdag, de nem átlátható, zárt területek (23%) is előfordulnak. (Az indikátor országos eloszlásáról készült térképet lásd: Az országos tájkarakter-területek lehatároló és leíró indikátorai II/30. térkép)

SZÉCHENYI

Vizuális jellemzők	Területarány (%)
Felső-Tisza mente	
Zárt, homogén, szegélyekben szegény területek	4,1
Átlátható, szegélyekben szegény területek	18,4
Átmeneti, közepesen zárt területek	49,6
Szegélyekben gazdag, de nem átlátható, zárt területek	23,1
Átlátható, nyitott, szegélyekben gazdag területek	4,8

